

**Zappen door het werk van Boulez
Beyond the Score Holland Festival
Etty Mulder**

Holland Festival 2015; Muziekgebouw aan 't IJ; 2 juni

Beyond the Score, A portrait of Pierre Boulez [85 minuten]

Creative director Gerard Mc Burney
Toneelbeeld /set design Frank Gehry
Wereldpremière Chicago 14 nov. 2014

Fragmenten uit 16 werken van Pierre Boulez
12 panelen op het podium

talen: Frans, Engels, Nederlands; Nederlandse boventiteling

ASKO|Schönberg en Slagwerk Den Haag o.l.v. Etienne Siebens

Om de negentigste verjaardag van Boulez met overtuiging én publieke opkomst over het voetlicht te brengen was een master-truc nodig. Iets omverwerpends dat de Boulez-visie "zelfs die van de puristen" en daarmee het hele Boulez-beeld aan het wankelen zou brengen.

En zo kwam, met de Beyond the Score [*nb Boulez "zelf" kende de formule en had eraan meegewerkt...*] het negentigste geboortejaar in het teken te staan van de emanatie van een Beethoven van onze tijd die, zo meldde de courant- *ook hartstochtelijk kon zijn*. Meer dan een halve eeuw werd hij verketterd als rekenmeester, ja als duffe toon- ingenieur, als onbarmhartig collega en opeens kwam deze ontdekking van de hartstochtelijke, ja sensuele Boulez ons over het IJ aanwaaien via de formule Beyond the Score - trouwens allang niet meer nieuw.

Het Holland Festival kon de in november jl. reeds door het Chicago Symphony Orchestra ingevulde formule nog net meenemen voor dit jaar. Waren eerdere manifestaties van de Beyond the Score door de jaren heen vooral gewijd aan singuliere muziekwerken: voor de pauze analyse, na de pauze uitvoering, voor Boulez was een avondvullende dwarsdoorsnede van zijn oeuvre ontworpen. Het oeuvre werd daartoe verregaand gefragmenteerd, we hoorden flarden van zestien werken rondom Improvisation sur Mallarmé 1 [1957], dat - geluk bij een ongeluk - kon fungeren als oase van stilte op het onrustig volgeplande podium met twaalf heen en weer schuivende panelen, figuranten en musici. Al deze onrust geregisseerd onder de continu in de lucht hangende en orakelende Boulez. Je ging je onwillekeurig afvragen: waartoe dienen hier al die uit hun verband gerukte uitspraken?

Van die afzonderlijk uiteraard behartigenswaardige uitspraken werden enkele om didactische redenen ook nog meermalen herhaald. Dit alles zonder hiërarchische systematiek en zonder chronologische structuur dus: *vrij associatief* en daarom, zoals het programma meldde: "geheel in lijn met Boulez zelf die een hekel heeft aan gestructureerde biografieën." De logica van die redenering is ten ene male zoek, maar men moet toch wát zeggen.

Het moest voor het Holland Festival kennelijk zo ver komen dat het meest kenmerkende aspect van deze scheppende toonkunstenaar, structuur, overboord moest vallen om het publiek een hartstochtelijk mens, ja een Beethoven van deze tijd, te kunnen voorschotelen.

Net als structuur ontbrak ook de Duitse taal, tweede moedertaal van de al in de vijftiger jaren uit Parijs naar Baden-Baden uitgeweken componist en dirigent.

Terwijl het bij al het gedoe met schermen en visuele aspecten in *Beyond the Score* voor de hand zou kunnen liggen om belangrijke beelden vanaf het podium te tonen, bijvoorbeeld beelden van Paul Klee die Boulez inspireerden in zijn constructies en in zijn theoretische concepten, kwam ook dit wezenskenmerk niet aan bod.

Nee, om het wezenlijk belangrijke gaat het niet in Gerard Burneys *portrait of Pierre Boulez*. In een plakbandconstructie kiest men nu eenmaal wat het gemakkelijkst geplakt kan worden. In een plakbandconstructie regeert het plakband.

De teksten van Mallarmé, teksten uit Pli selon pli en indringende declamaties daarvan zijn dankbaar uitgebuit als rustpunt in de hectische collage. Daarentegen blijft René Char, die als dichter Boulez nog zoveel dierbaarder, en meer nabij was - hij dankte aan hem zelfs zijn roeping als componist- vrijwel buiten beeld, en met hem ook het op zijn teksten gecomponeerde werk in progress *Le Visage Nuptial*. Dit fenomenale werk past helaas niet in in die "avondvullende dwarsdoorsnede".

Het is gebruikelijk dat men bij Boulez-concerten, denk aan de concerten die in het Muziekgebouw rond de verjaardagdatum waren georganiseerd, het concentratievermogen op scherp zet om in het werk door te dringen. En vaak is dat voorwaar niet makkelijk. In *Beyond the Score* wordt vooral het incasseringsvermogen van de competente luisteraar zwaar op de proef gesteld. Incasseringsvermogen, want er wordt nogal wat aangericht, uit elkaar gerukt, aan elkaar gezet op de wijs van een oud-hollands tv-programma "creatief met kurk".

Maar niet iedereen is gelukkig een competente luisteraar die zich zit te ergeren als er op het podium leuke spelletjes worden gedaan, en daar ging het Ruth Mackenzie nu juist om. Zij wilde met deze productie van *Beyond the Score* na de vele jaren van onbegrip jegens Boulez een groot publiek alsnog over de streep trekken, een op zichzelf zeer lofwaardig streven. Gezegd moet dat het Holland Festival, zonder haar aantreden als directeur, zonder haar pushing power Boulez ' verjaardag vermoedelijk geheel gemist zou hebben.

Ook hier geldt echter de vraag in hoeverre het doel de middelen heiligt: surfen en zappen door het werk van Boulez?

Er was een tijd dat men de techniek van kunstwerken fragmenteren/ in nieuwe samenhang plaatsen betitelde als *deconstructivisme*. Een mode die zo'n tien jaar geleden, toen *Beyond the Score* in de kinderschoenen stond, actueel was.

Is er voor die werkwijze in zake Boulez vandaag enigerlei rechtvaardiging te vinden? Zo ja waarom? Als kennismaking met Boulez? Kennismaking na pakweg 70 jaar?

In feite werd de maestro zelf via zijn gefilmd portret boven het podium ongevraagd in het procedé van die wel heel lang uitgestelde kennismaking betrokken, ja zelfs

medeplichtig aan het wonderlijke amalgaam dat men heeft geconstrueerd vanuit zijn hechte tekststructuren en schitterende composities van zovele jaren.

Er is dus veel op te merken over deze productie van Gehry en Mc Burney; men is heel ver gegaan in de aantasting van het werk van Boulez omwille van de formule Beyond the Score als doel in zichzelf. Ik vind dat een kwalijk teken. Er is immers nog heel veel werk van Boulez te ontdekken in reguliere concertuitvoeringen, of herhalingen daarvan zonder zijn oeuvre om te bouwen tot spectacle coupé.